

LA VEU DE CATALUNYA

SETMANARI POPULAR

PRO ARIS ET FOCIS

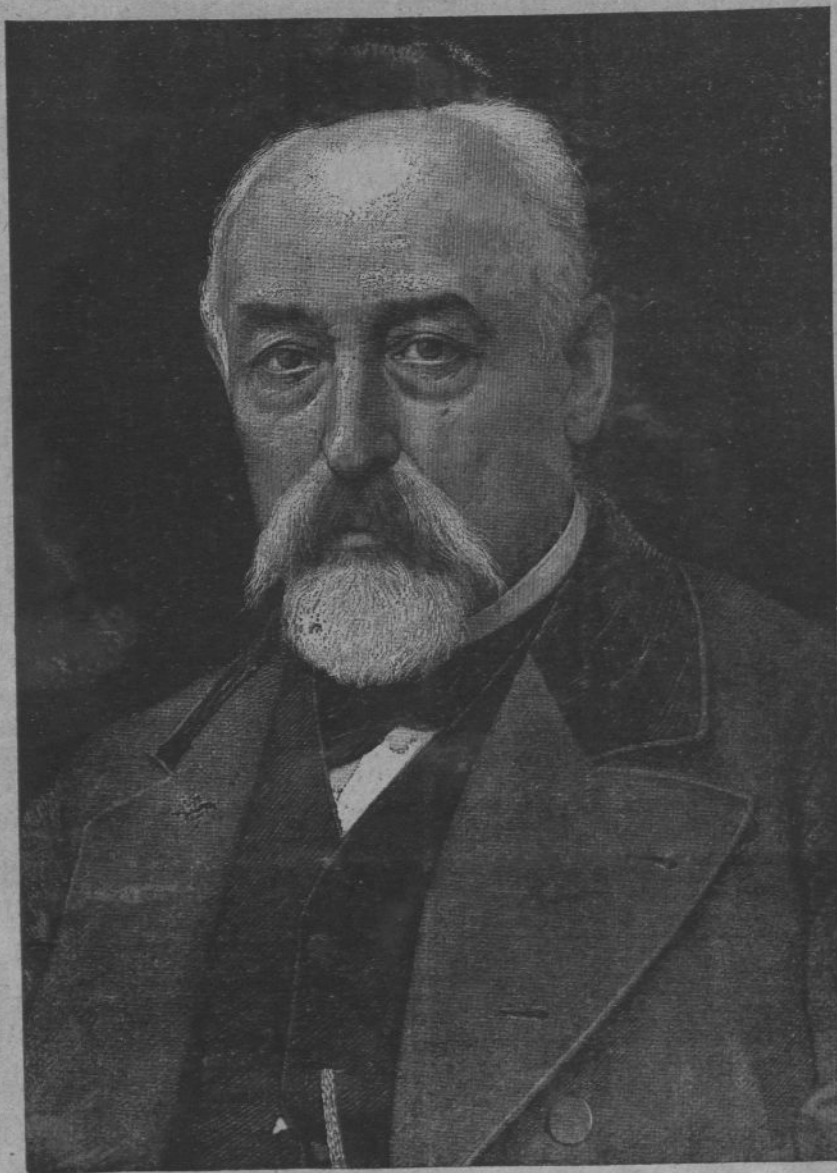
REDACCIÓ:

Duch de la Victoria, número 9, 2.^{on}

ADMINISTRACIÓ:

Dormitori de Sant Francesch, núm. 5.

Sumari: Al lector, per *Joseph Torras y Bages, Pyre.*—Prólech del Llibret de Consells, (inédit) per *Marián Aguiló.*—Poesies del Mestratge: Esperança. ¡Axó ray! L'enteniment y l'amor, per *Marián Aguiló y Fuster.*—Pèr En Marián Aguiló, per *F. Mistral.*—Marián Aguiló, per *Theodor Llorente.*—Per la mort del mestre En Marián Aguiló, (poesia), per *Miquel Costa, Pre.*—De la realitat, per *Narcís Oller.*—Venint del enterro del que fou patriarca de les lletres catalanes D. Marián Aguiló y Fuster, (poesia) per *Agustí Valls y Vicens.*—Una impressió personal, per *Gabriel Alomar.*—En sa tomba, (poesia) per *F. Bartrina.*—El poeta, per *Joan Alcover.*—, (poesia) per *J. L. Estelrich.*—A la mort del mestre En Marián Aguiló, (poesia) per *Arthur Masriera.*—Carta de Pollensa, per *Antoni M. Alcover, Pre.*

MARIÁN AGUILÓ Y FUSTER

MESTRE EN GAY SABER

Nasqué a Palma de Mallorca lo 16 de Maig de 1825 y morí a Barcelona lo 6 de Juny de 1897.

AL LECTOR

Los apreciables Directors de LA VEU DE CATALUNYA han tingut lo lloable pensament de pagar un tribut á la memoria del insigne y típich poeta catalá En Marian Aguiló y Fuster; y seguint l'us cristiá de la terra, tan del gust del finat, de portar lo cap de dol un sacerdot, á derrera hora nos demanan que fassam aquest piados ofici al devant de la lluhida processó de poetas y altres escriptors qui avuy dedican un recort en les planes d'aquest setmanari, al home qui fou un dels més preeminents patriarques del Renaxement catalá.

Som profans en l'Art de Poesía, però aquest Poeta en vida y en mort nos divulgá son cor; además, encara que siam profans al Art, creyém entendre un xich los misteris que passen per l'esperit del Artista, y axí com l'ajudarém á ben morir pera entrar en la eternitat, ara, ab melancólica fruició, aceptám l'encárrech d'escriure quatre ratlles á sa memoria.

No tardá gayres hores á morir-se que 'ns contá una feta, en sa excursió á la Alhambra de Granada, que es com lo símbol de son temperament y la clau que dexifra les antinomies de sa vida literaria. Per permís especial entrá sol en aquella maravella del Art arabesch, y en una de ses sales, mirant les primors del sostre s'hi quedá arrobat, lo coll li feu mal per la positura violenta que tenia pera guaytar y á les hores, essent sol, s'ajagué al trespol quedant, com diuen los místichs, entregat al dolç somni de la contemplació, fins que al cap de molt de temps lo desvetllá, ab sos crits, un dependent qui entrá estranyat de que no sortís encara.

Ell may parava y semblava que no fes res; l'*otium activum* de la contemplació estética era son exercici predilecte, era un enamorat de la Bellesa, aquesta fou

la passió fonamental de la seva persona; y com la Bellesa es infinita may acabava de atenyerla, per açó l'Aguiló may acabava; y los barruers, qui no comprenen certs misteris del esperit, no sabían capir per qué may dava fi á les seves obres. La contemplació estética paralisava totes les altres seues operacions; y aquesta passió esplica y es la causa única de totes les seues admirables aptituts y de la escassetat dels resultats de que ab gran exageració lo critican. Cercant la Bellesa exia de casa seua y voltava les afraus de les Balears, de Catalunya y de Valencia y era Folch-lorista sens intentarho: ell sols se movia pera satisfer la pruhija del plaher estétich. Conexedor dels antichs escriptors catalans, enamorat de la literatura, del art y de la vida mitxeval, s'hi donava de cor y no sabia exirne, s'hi comunicava directa y personalment, vivia interiorment ab ells y ells li parlavan; y axí referia que, un día, al tornar de visitar lo castell dels Papes á Avinyó, essent á la vora del riu, li sortí son compatrici, lo Beato Ramón Lull. Per açó, l'Aguiló era un bibliófil d'una fusta diferente dels altres, en los llibres hi veyá més que 'l comú dels altres de l'ofici, y perquè hi veyá més hi feya ménos. Hi cercava satisfer una desenfrenada concupiscencia estética.

Tot ho sacrificava á aquesta insaciable y noble pruhija: la posició social y económica y fins de vegades los metexos afectes de familia. Be se pot aplicar á aquesta amor de l'Aguiló lo que diu lo Text Sagrat, de que la amor es forta com la mort; quan la seua piadosa muller li endreçava la cambra pera rebre lo Santíssim Viátich retirá uns llibres vells que hi havia sobre la taula, y lo malalt, observantho, encara li advertí que tingués cuydado ab ells.

Devegades se planyia d'aquesta gran passió que l'havia dominat tota la vida, que creya ell havia ja mamat de la seua dida, una fecondíssima versificadora po-

pular de la daurada Isla de Mallorca, se'n acusava com d'un pecat, si be afegia que era la única passió que havia tingut en tota sa vida, haventli impossibilitat totes les altres. Mes ab aquesta concupiscència estètica, d'un gust exquisit en l'Aguiló, se delectava principalment, sentia intensament la Bellesa que vingué a exaltar y complementar Nostre Senyor Jesucrist; per açó la seua poesia era teològica, moltes de les seues composicions feyan l'efecte de les *proses* mitxevals d'incògnits poetes litúrgichs populars y teològichs, y era perque la seua ànima, d'eminents facultats artístiques, s'havia casat ab aquells sentiments humans que se sobrenaturalisaren quan lo Verb se feu carn; noble poesia terrenal que es com un preàmbul de la poesia eterna del altre mon, per lo qual sa fé cristiana y sòlida, y ses costums honestes, nos han de convenir de que després d'haver passat aquesta vida lleminjant les engrunes de Bellesa que's troban aquí baix, ara, en la Bellesa substancial de la glòria, comprova personalment la veritat de lo que ell altament cantà quan estava entre 'ls vius:

Cors fells, llums, olors y càntichs,
Deu que 'us replega allà dalt,
ens deix dir, ab esperança:
à reveure, à Deu siau!

JOSEPH TORRAS Y BAGES, PVRE.

PROLECH
DEL
LLIBRET DE CONSELLS
(INEDIT)

À mon fill.

La primera volta, fill meu, que en el floret de ma juvenesa dexí la llar nativa, per anarmen a trobar cuytada é impensadament la de l'Universitat Literaria, tos bons avis que al Cel sien, n'escrigueren unes poques màximes, que la Fe y l'amor los dictà perque 'm servissen d'es-

cut en l'inesperiença d'aquella edat perillosa, y sens dirmen res les amagaren als sols del meu cofre de viatge.

Ausent, y en el fort de m'anyorança, cayguérenme inesperadament a mans aquelles dues fulletes, y al llegirles, les llàgrimes que 'l tráfech de la partida y la novetat de l'arribada havien lograt reprimir, brollaren a les hores de mos ulls soptoses, y per millor recordar y més agrahir llurs saludables advertiments vaig provar d'inclourelos en sengles cobles, en llengua materna, trametentlos d'exa manera a mos germanets perque més fàcilment de cor los aprenguessen.

Axí's començà aquest migrat aplech de consells; y com de dia en dia trobava un pler que no es pera dir d'escriure, a la bona de Deu, en nostre catalanesch llenguatge, llavors divorciat casi del tot de les plomes de la gent de lletres, me feya l'il·lusió que dins cascuna d'exes gloses hi sentia la veu llunyana de mos pares, y creya respirarhi, una alenada sisquera, l'ambat olorós de les montanyes de ma patria.

Per çó en les estones de passeig solitari, quan hi condormia l'anyorament que 'm neguitejava, me avesí a rimar, vuy l'antich adagi popular caçat al vol entre pagesos, demà un dels eterns proverbis dels *Llibres Sapiencials*; ara lo ressó dels pensaments que 'ls autors ab qui's congenie solen despertar, y adés la pobresa de les propies reflexions fetes al devant dels sentiments que 'l cor m'omplien ó al devant dels esculls ó dels avenchs que en el camí de ma vida ençopegava.

Si la mort no se'n ve abans d'hora a deturarte en la fexuga peregrinació de la vida que tot just comences, quan arribes a l'edat perillosa en que 'ls nubols del enteniment y el flamaretx enlluernador del cor no dexen veure ab claretat los paranyes del mon, ni lo irrealisable de les il·lusions de la propia fantasía, te trobarás,

de teulades en avall, orfe y desamparat,
atravessant insegur los anys trascenden-
tals de la inesperta juvenesa, plens d'es-
culls y de barranchs fins pels jovers sor-
tats que estrenyen agraïts la ma pater-
nal qui 'ls gufa.

Oh! si llavors pogués exir de la fossa y
comparexer al costat teu per donarte fe y
coratge, y empenyerte á seguir agoserat
pel camí de la virtut en aquelles estones
inevitables d'anyorança y de tristor, de
dupte y defalliment!

MARIÁN AGUILÓ.

(Diada del Nom de Maria de 1878)

POESIES DEL MESTRATGE

ESPERANÇA

(FLOR NATURAL, ANY 1864.)

GUAYTA 'l sol darrera l' auba
ab son mantell rossegant
de llum, y 'n sa cara encesa
n' omple 'l mon de claretat.

Mil colors se reflectexen
dins la boyra, y 'l cel apar
la paleta de les tintes
ab que Deu tot ho pintá.

Puja, rodola, devalla
vestint d'esmeragda els camps,
los núbols d'argent y grana,
y la mar de satí blau...

Ve 'l cap-vespre y de les planes
sa claror fútx y dels valls,
y del bell cim de les serres
sos vels d'or va arrebossant,

Diguentne als pins á reveure,
y á las creus dels campanars...
y 's pon... y ¿sabeu llavors
tants colors y llum hont van?

Estols de boyres qu' escampa
l' ull del sol pipellejant,
clarors d' auba y d' hora baxa
á reveure, á Deu siau!

II

Nasqué 'l mon en primavera,
y sempre que compleix anys,
d' un mantell se vest la terra
color vert y floretjat.

Cada fulla de cad' arbre
te una flor gentil devall,

vists ran de les soques, semblan
uns cels menuts estrellats.

Les comes, en flors esclatan,
esclatan en flors els prats;
les violes boscanes riuen
ab els lliris muntanyans.

Las flors dins vases de murtra
pels vergers treuen lo cap,
si 'ls vents' passen y les besan
elles també 's van besant.

Tota flor fins que 's mostiga
son perfum ne dexe anar;
de tantes flors com s' esfullan
¿sabeu les olors hont van?

ENDREÇA

Alens de la primavera
carregats d'olors suaus,
puix que fugiu de la terra,
á reveure, á Deu siau!

III

S' escometen y conversan
les campanes cap al tart;
dels pastors ve la tonada
fosca en la boyra dels valls:

Dins esbarts de núbols negres
hi còetjan ferests llamps,
la pluja, 'ls trons y l' oratge
los seguexen udolant.

La lluna riguent s' axeca
per condormí 'l temporal:
de les branques ques sorollan
les fulles van degotant.

Del monestir s' ou la *Salve*
que cantan els escolans,
y 'l cap d' un poch les bandoles
dels fadrins enamorats...

Veus tant tristes ó tant dolços
dels vilatges y dels camps,
quant d' un eco á altre retronen
y se perden, ¿hont sen van?

ENDREÇA

Remors boscanes y armonies
quels cors sabeu sossegar,
los vents lluny vos ne sen duen...
á reveure, á Deu siau!

IV

L' home naix y ans qu' els ulls bádia
ja li van llagrimetjant;
dexa 'ls jochs de l' infantesa
quant sen tem quel cor li bat.

Darrera ombres que l' enlluernan
va corrent fantasiant;
cerca amor y cerca gloria,
cerca ardit la veritat.

Mes si un ídol vuy axeca,
demá enderroca l' altar,
y ab els peus que sanguinetjan
torna ple de desenganys.

Dins la buydor de la vida
camina, caminarás,
si un jorn li sonriu s' estrella
la mort troba 'l sendemà.

Tant de dol y tantes llàgrimes,
tants d' estudis, tants d' afanys,
quant la terra ens torna terra,
los esperits ¿hont sen van?

ENDREÇA

Somnis bells de juvenesa,
cors d' amor aletetjants,
sospirs de fe y d' anyorança,
á reveure, á Deu siau!

ACABAMENT Y TORNADA

V

Los colors ab quel sol daura
l' ayre, la terra y la mar,
desque surt vestit de purpre
fins qu' es pon enmortallat;

Lo dols aroma quens porta
l' escalfat alé de matx,
l' incenser quel fum axeca
en flochs acaragolats;

Les armonies qu' etzalan
los torrents y comallars,
y 'ls aucells que amagats cantan
entre abres remoretjants;

L' ull que l' infinit esguarda
lo cor que rebutja 'l mal,
lo seny que per guia cerca
lo ver, lo vell y lo sant.

Tot lo pur que l' home estima,
tot hom pur quel be ha obrat,
tot sen va 'l cel á romandre,
tot sen puja allà d' allà.

ENDREÇA

Cors fells, llums, olors y cántichs,
Deu que us replega allà dalt,
ens deix dir ab esperança:
á reveure, á Deu siau!

MARIÁN AGUILÓ Y FUSTER.

¡AXÒ RAY!

(FLOR NATURAL, ANY 1866.)

Qui fa mal no se 'l allunya.

I

Mon marit se n' es anat,
diu que va cap á Mallorca...
Que se 'n vaja ahont se vulga
solament qu' hi triguia força!

Ell creu fallona dexarme,
y jo no vull altra cosa:
no 'm migrará l' anyorança
per molt temps qu' estíguia fóra.

Si fes l' anada del fum...
jo n' haguera tret la joya!

massa axamples me romanen,
no escriuré pas perque tórnia.

¡Pot ser sí que li escriuria
si ell tornant trobés sa fossa
á mitjan camí endinzada,
les ones blaves per llosa!

Mon marit se n' es anat...

¡Axò ray!

¡Que se 'n vaja á la bona hora!

II

Al anarsen mon marit
m' ha sermonat llarga estona,
sens pensar que de ses prèdiques
me 'n fas un nus á la coua.

Me vol tancada y barrada
com si jo fos una monja...
¡Oy, que hi corre tot seguit
á emparadarse t' esposa!

Si l' espill meu no m' engana
per tancarme es massa d' hora,
y 'l mirall no 's sol quí 'u diu,
que algun altre també 'u troba...

Qué 'n será qu' esta vegada
li dol tant dexarme sola?...
¡Mes ell pla!... no fora á viatge
si sospitás qualche cosa!...

Mon marit se n' es anat...

¡Axò ray!

¡Bon vent y la barca nova!

III

¿Pot ser sí que á mon marit
la gelosía l' acora?...
de fit á fit me mirava
ab la cara tota groga:

Comanatme ab veu farrenya
que fos lleal y fos bona,
que á ningú nat de la vida
gosés obrirne la porta...

¡Ay, ay! ja hi vatx á barrarla,
sols que la barra es tant flonja,
qu' el vent tot bufant, bufant,
ó l' amor pot ser que l' òbrian...

¡Qui sap si deu ser l' oratge!...
be 's sent que la barra móuhen!
No 's lo vent, no, les petjades
del galant son que s' acosta...

¡Mon marit se n' es anat!

¡Axò ray!

¡Que se 'n vaja el qui fa nosa!...

IV

A lendemà 'l dematí
al obrí 'ls vehins les portes,
ningú repara una barca
fent vela dret á Mallorca.

Aquell mateix dematí,
ja 'l sol alt d' un parell d' hores,
baix, baix, pel veynat se deyen
á cau d' orella les dones,

Que 'n aquell carrer n' hi havia

una d'estesa y de morta,
lo coltell clavat al cor,
bassals de sanch á la vora.

—¿No sospitau res, comara,
d'aquesta mort qu'esborrona?...
per mi son zels de galants,
jo dich que no 's altra cosa...

Son marit partí de viatge!...

—¡L' home ray!

Deu sap quant sabrà la nova!

V

Fins gran día lo Veguer
no pogué arribar al poble;
la mangala d'or capsada
sota de l' axella porta,

Ló barretó molt ficat,
y atrossada l' ampla clotxa.
Senyor Batlle l' acompanya,
l' Escrivá los va 'l devora.

—¡La Justícia! ¡La Justícia!—
va diguent la gent quels goyta,
y 'ls homens ses barretines,
tot grantantse 'l cap, se tocan...

Lo Batlle conta al Veguer
lo que se sap de la morta;
diu que 's muller d' un honrat
patró de nau que ara es fóra.

—¿Son marit ara es á viatge?

¡Axò ray!

Donchs será arribar y moldre.

VI

Y axis fonch... Abans de gayre
un home lligat ne portan:
se sap que tavernajava
totes les nits fins alta-hora;

No hi manca qui 'l veu qu' exia
gran nit de casa la morta,
(y qui á la mala-hora 'n surt
no hi entra per cosa bona.)

L' acusat jura y perjura,
l' Escrivá escriu les respostes,
y es diu molt que ab lo qu' ha 'scrit
per fe' 'l penjá 'n té de sobres...

Quan lo tribunal sortia
del lloch del crim, y ab llurs proves,
tot just dexaves de veure's
una nau en ves Mallorca...

Lo patró que la nau mena,

¡Aquell ray!

Prou sap be qui occís sa donal

MARIÀN AGUILÓ.

Aulesa 29 d' Agost de 1858.

L' ENTENIMENT Y L' AMOR

(VIOLA D' OR Y PLATA, 1866.)

A vos cridam en aquesta vall de llágrimes.

DES que Deu omnipotent
llansá aquell sobirà mot
dins la fosquedat del buyt

per criarhi axams de mons;

Des que l' ull del sol badantse
d' un en un los guayta á tots,
y brollant llum los escalfa
y 'ls abriga ab sa claror;

La terra de blau vestida
y de núvols de colors,
perduda dins l' estelada
gosa y riu rodanli en torn.

Ab sa corona de singles,
puigs y serres y turons,
clapejats per les congestes.
com mantells d' etern blancor;

Gosa amollant sos salts d' aygua
cap als rius, estanchs y gorchs.
y escarnint ab sos boscatges
lo bram dels mars sense fons.

Lo mar esguardant la lluna
riu grontxantse bellugós,
ó abeurant les naus que hi xuclan
de la pluja 'ls preuats dolls.

Mes si 'ls vents bufant l' anujan
les onades infla y romp,
y llansantne al cel escuma
la terra emvesteix furiós.

Xiscla l' oratge, y les ones
responen ab irats ronchs,
y ab les ones les balenes
van folgant y pegant bots.

Les arpelles y les álignes,
les milanes y 'ls voltons,
unglajant sa presa gosan
perduts per un cel boyrós:

Com beguent á fontanelles,
gratant, gratant pel rostoll,
gosa escataynant la lloca
per cridar l' estol dels polls.

Plause 'l lleó assoleyantse,
fent retronar sos udols,
y ensumant la pleta gosa
d' esquexar carn viva 'l llop.

Com l' isart per les singleres
folga lliure ab l' erch y 'l boch,
pasturant l' herba gebrada
y enfilantse al cim de tot.

L' abet ardit que 'l cel puja,
plause albergant als moxons
que pe's brancam niuen, mentres
l'onso es frega per son tronch.

La paumera vincladora
mostra joyosa 'l fruyt dols
al fasser, que lluny l' obira
y li tramet ses amors.

Lo clavell vestit de porpra
rey del verger n' es un jorn,
y 'l gessamí en una estona
vessa totes ses olors...

Cada criatura sembla
que somriu á sa faysó,
y qu' un himne ensemps n' axecan
d' agraiment al Criador.

Mes des que Deu, de la terra

ne agafá un grapat de pols,
y per coronar ses obres
feu lo miracle major,

Infundint al fanch una ánima
qu'ompli de divinals dons,
seny, memoria, franch-arbitre,
voler é imaginació;

¿Per qué 'l pobill del cel mira
l' univers, tot consíros,
y com un presoner guayta
l' heretat de qu' es senyor?

¿Per qué 'n gir d' essers qui gosan
no mes l' home viu falló,
y es son ull altívol l' únich
que la terra veu plorós?

Si omplés comes de vilatges,
y 'ls serrats de castells ompl;
si ab ses naus que la mar llauren
sabé trobá un altre mon;

Si forada les montanyes,
y 'ls valls rebleix mes pregons,
aplanant tot quant fa nosa
á sos carros de vapor;

Si dels estels del cel compte
l' escampadissa y munió,
y de cascun la llunyària
sap y el camí misteriós;

Si 'ls llamps dels núbols agafa
y 'ls aufega á dins de pous,
ó fa que per fels missatges
volen d' una á altra nació;

Si 'l geni escriguent un llibre
logra que tot-hom l' escolt,
y 'l cap de setgles y setgles
té etern esdevenidor;

Si arriba ab ses melodíes
allá hont no poden els mots
del cor fins á Deu alsantne
una escala de claror;

¿Per qué, donchs, l' anutx flagella
al home, rey poderós,
y 'l va escarnint l' esperança,
y 'ls desigs son llurs traydors?

¿Per qué de l' ánima brolla
aquest riu d' aspiracions
que pugnant ab impossible
li entenebren axí 'l front?

¿Per qué 's torna vall de llágrimes
la terra, astre delitós,
ahont la vida 'ns hi ofega
ab son dogal de dolors?...

—Perque 'l cap y el cor del home
duen desterrats pel mon,
com ángels qu' el cel anyoran,
l' *enteniment* y l' *amor*.

MARIÁN AGUILÓ.

1 de Mars de 1848.

PÈR EN MARIAN AGUILÓ

Se fai un devè la Prouvènço de saluda dins la mort, dins la glòri peréu, la venerablo memòri d' En Marian Aguiló, aquel egrègi maiourquin que counsacrè touto sa vido au culte patriau de noste Verbe d'O.

An, tóuti li bòni famiho, à soun coumençamen, quauque grand acampaire qu'a fòunda la fourtuno emai l'aveni de l'oustau; an tóuti li cousmougouniò, uns legèndo de gigant o d'oumenas subre-valènt qu'an establi li foundamento di cièuta e di raço marcanto dins l'istòri. Aguiló, pèr soun obro de lenguistico saberudo, per soun travai sènso relàmbi e pèr soun imbrandablo fe, es esta un d'aquéli qu'an lou mai ajuda la Reneissènço Catalano.

E nàutri Prouvençau que, la man dins la man, avèn lucha de-longo pèr la Causo identico, per la Causo freirouso, sian pèr temouin, de longo toco, que lou vièi Mèstre en Gai Sabé, dón gèste e de la voues, mantengué, empurè, enaurè sèmpre Catalougno.

F. MISTRAL.

Maiano en Prouvènço, 1 de Juliet 1897.

La Provença cumpleix un deber saludant en la mort, y en la gloria també, la venerable memoria d' En Marian Aguiló, aquell egregi mallorquí que consagrà tota sa vida al culte patri de nostra Llengua d' Oc.

Tenen, totes les bones families, en son origen, algun gran acaparador que ha fundat la fortuna y 'l pervindre del Casal; tenen totes les Cosmogonies una llegenda del gegant ó del héroe fundador de ciutats y de races marcades en la historia. Aguiló per sa notable obra llingüística y per sa fé ardentíssima ha sigut un d'aquells que més ha ajudat la Renaxensa catalana.

Y nosaltres, Provençals, que, la ma encaxada, venim lluytant de temps pèr idéntica Causa, per la Causa germana, som bons testimonis de que 'l vell Mestre en Gay Saber, mantingué, empenyé, enlayrá sempre á Catalunya, d' obra y de paraula.

MARIÁN AGUILÓ

MARIÁN Aguiló ha mort. Vaig rebre la noticia á Madrid. Un breu telegrama expedit á Barcelona y publicat en *El Imparcial*, donava compte de la mort sense afegirhi detalls. Sobre meu caygué la trista nova com un llamp. L' Aguiló era una de les persones á qui més admirava en Espanya, y á qui més volia. Per lo sabi y per lo bo, ho merexia be.

Pera que me causás mes efecte aquella desgracia inesperada, m' enterava d' ella á Madrid, y ab la impressió que m' havia causat contrastava la indiferencia de la majoria de les gents que 'm voltaven. Els *chicos* de la prempsa, els escriptors del día, fins aquells de més nomenada; els artistes, els polítichs, algú d' ells sabia quelcom de qui era En Aguiló, de lo molt que li deu la cultura patria, del esforç colossal que suposa la sua admirable labor literaria y filològica, mes aquestos eran poch; los mes, apenes tenien idea d' aquell obscur autor catalá que may se cuydá de lluhir y aparentar, sinó de valer y servir.

Parlar ara de la vida y de les obres d' En Aguiló, seria allargar massa aquest homenatge funerari. Tal volta altre día m' ocupi de axó. Però no vull descuydar, per que pinta be la injusticia dels homes y 'l regiment desgraciat de aquesta pobre Espanya, l' agravi fet al doctíssim restaurador de la llengua y la literatura catalanes, y que amargá sos derrers anys. Aquella *cadira de repós* de la Biblioteca universitària de Barcelona, de que parlava en una dedicatòria del *Llibret de versos*, era com el trono merescut y guanyat per En Marián Aguiló. Ell havia dirigit y ordenat aquella riquíssima biblioteca en el grandíós local de la Universitat nova. Allí, voltat sempre de tots sos llibres y papers, se trobava com en son centre. Era alló com la representació material de la literatura catalana, á quin renaxement havia contribuït més que ningú. Encara que entrat ja en anys, se trobava ben desperta la seva intel·ligencia, y bastant vigorós son cos pera continuar lo treball predilecte. Però entre 'ls intrigants de Madrid hi hagué algú á qui li convingué que corressen les escales en el cos de bibliotecaris, y un ministre de Foment, tan ignorant com ho son molts, decretá la jubilació d' En Aguiló. Poch temps després succehí lo mateix á Mallorca, ab En Quadrado, altra gloria d' Espanya, igualment desconeguda per els homens il·lustres que 'ns governan. D' aquestes injustícies irritants fará rahó la historia, col·locant á eixos dos escriptors insignes, fills abdos de les hermoses y poètiques Isles. Balears, á la altura en que deuen figurar los que mes han enaltit les lletres espanyoles en lo present sigle, encara que desconeguen tal volta sos noms los gazetillers de tres un quarto que dirigexen avuy la opinió pública ab menyspreu de la cultura nacional.

THEODOR LLORENTE.

PER LA MORT DEL MESTRE EN MARIÁN AGUILÓ

LLENGUA nostra, plany y canta,
mescla l' himne ab l' oració;
y ressoni ta complanta

de Puigmal fins á Montgó,
de tes planes ponentines
fins á les ones marines,
y á les serres mallorquines
hont nasqué 'l gran Aguiló.

Ell es mort, ell qui senyora
te feu de son pensament,
quant malmesa y moridora
t' avorra tota gent,
y, seguint tes encontrades,
aná á treure venerades
les riqueses sepultades
de ton antich estament.

Altres bons t' han enaltida
oferinte un' harpa d' or;
mes ell sol t' ha redimida,
recobrant lo teu tresor.
Ell á fons t' ha coneguda,
y, ab l' amor que 'l ser trasmuda,
ta propia vida ha viscuda
y ha posseït lo teu cor!

Plora, donchs, alta matrona;
y exa llosa sepulcral
marca ab la teua corona,
baix del llorer immortal.
Aquí pensa y fantasia,
y, honrant al qui 't redimí,
sentirás com ell t' envia
l' *esperança*... l' ideal!

MIQUEL COSTA, PRE.

Palma, 18 de Juny 1897.

DE LA REALITAT

A las pocas horas d' estar de còs-present nostre plorat Mestre y amich, uns quants dels que 'ns estavem á la sala aconsolant á la desconortada familia, nos en vam anar al menjador pera fer lloch als nous amichs qu' acudían.

Un cop al menjador, un dels parents del difunt, emportat per l' aflicció, s' apartá de nosaltres, y veig que, arrambantse distretament al brancal del balcó obert que dava á la galeria, espanta á un parell d' aucellets que, pujant del jardí, tractavan d' entrar. Eran dos orenetas blavas, blanques y finas com sospir de verge romántica. Lo desfici y persistencia ab que giravoltavan piulant dolorosament y esgalabrantse las alas contra la volta y pilastras, me van sorprendre.

Trobar orenetas á l' interior de Barcelona, als baixos d' un caseriu habitat!... Còm diantre? Qué voldria dir?

Y per un moment, com si m' ho portessin las auras saturadas de poesia d' aquella mansió, m' assaltá

un pensament poétich. ¿Vindrían las orenetas á plorar al poeta de la naturalesa y de la tradició popular tan enamorada sempre d' aquells ignocents emigrants?

Y 'm vaig atansar al balcó pera ferne apartar al distret parent y deixàlshi lliure entrada.

—Ah!, va fer aquest, com eixint d' un somni. Es que venen al niu. Fá tants anys que li tenen!—

Vaig aixecar els ulls. Arrapat á una viga de la galeria, hi havia, efectivament, un niu d' orenetas. Y vaig pensar desseguida (crèch qu' ab major sentit de realitat) que l' existencia d' aquell niu á casa del poeta Aguiló era perfectament lógica dins de las lleys naturals més senzillas d' entendre. Com ho seria, fins que, l' any vinent, fugissen los-agrahits aucells de l' apacívola galeria qu' ha tingut d' abandonar la dolsa familia del poeta y anessin á niuar sobre la tomba d' aquest.

NARCÍS OLLER.

VENINT DEL ENTERRO

DEL QUI FOU LO PATRIARCA DE LES LLETRES CATALANES

D. MARIAN AGUILÓ Y FUSTER

(A. C. S.)

Qu' es dolça la companyia
del avi en la nostra llar,
mes, ¡que trist es quan ve 'l dia
d' acompanyarlo al fossàr!

¡Com nos ompla d' anyoransa!
¡Si 'ns en dexa de recorts!
¡Deu meu y ab quina recansa
se 'l abandona entre 'ls morts!

Al se á casa, de tornada,
un se 'n va dret al ascón
tot cridantlo altre vegada,
mes llavors... ¡ja no 'ns respón!

¡No 'ns respón en part ninguna
y un encare viu lo creul
Fins apar, que lluny, tot d' una,
s' ha sentit la seva veu.

Es que la tenim gravada
dintre 'l nostre enteniment;
¡perçó, parla, ets tan aymada,
perqué d' ell guardes l' accent!

.....
.....
.....

En la llar de la Poesia,
¡oh germans meus de dissort;
la més dolça companyia
nos ha presa ara la mort!

La del Mestre venerable
ple de ciencia, fe y virtut,
conceller y amich amable
de la nostra joventut.

Sos ulls vius, sa blanca testa
ja may mes contemplareu,
si 'l cridau, ja no contesta...
¡y á un li apar sentir sa veu!

A ell, avuy se 'l enterra,
més lo que d' ell hem après,
lo llenguatje de la terra,
resta viu per sempre més.

La amor gran que li portava
fou á prova de perills, (*)
sa existencia consagrada
per trasmetrel pur als fills.

De la llengua 'l reliquiari
fabricá fins al morir;
quan se 'n prengui l' inventari,
¡veureu com nos va enriquir!

Del camp de sa trevallada
fou l' esplet exuberant...
la gloria ab sa fe guanyada,
morint en *Pasqua granada*
li haurá dat l' Esperit Sant.

AGUSTÍ VALLS Y VICENS.

7 de Juny de 1897.

UNA IMPRESSIÓ PERSONAL

Qui no haja conegut l' influencia dels prejudicis castellanistes de la generació anterior, haurá pogut ressentir ab més força l' impressió de la primera visita al mestre D. Marián.

No es fácil dir tot lo que D. Marián representava, d' esperances ensaborides secretament, de recorts del bon temps anyorat, de desitjos encara obscurs y formulats desmanyadament, d' ilusions de joventut y d' inseguretats infantívoles, propies de tot lo que renaix á nova vida. Lo mestre Aguiló era el còr de Catalunya que despertava y 's posava á bategar ab forces no sospitades. El primer de tots, entreveya la claretat del crepuscol matinal, y reprenia, ab nova briuada, els cántichs extingits de la raça, despertant, ab les metexes tonades qu' altre temps havían servit pera adormirla, l' Hermosa-Dormida de les velles tradicions. Ell la personificava millor que ningú, aquesta raça nostra, may satisfeta, sempre gelosa de

(*) La seva passió p-rra arreplegar cançons y atresorar la riquesa del nostre llenguatje lo convertí en intrépit excursionista, patint tota mena de privacions en sos llarchs peregrinatjes y exposantse á grans perills fins á baxar, descalçat, pel precipici, ensangrantantse peus y

la puresa primitiva de son caràcter qualche poc esquiú, eminenment idealista y germànic.

Recordemlo, al poeta d' *Esperança*, en sos derrers temps, sentint ressonar en veu cada dia més forta el cant de ses aspiracions de joventut, vejent alçar-se, com dins un cèl rentat per les passades tempestes, lo sol triomfador de l' ideal renascut. Jo 'l veig, al patriarca, ab sa serietat venerable d' iniciador, parlant ab la vista perduda com á dins clarors intèrnes, semblant veure ja, en el fons de llunyedars de somni, les victories del pervenir, y 'm sembla que sa veu, ab l' accent que devía tenir la d' els profetes, ya mig cantussant encara els recorts d' aquella vida de peregrí ó de cavaller en cerca d' aventures. Peregrinacions per totes les encontrades de la patria, per llogarets perduts y viles oblidades per tothom excepte p'els qu' han anat aiximateix á plantarhi el capell de Gessler sobre l' arbre de les llibertats otorgades; correríes de savi y de poeta per recons may trepitjats per altra gent extèrna qu' el cobrador de contribucions; viatges per masíes que s' amagan baix de montanyes protectores, y per casals de vellura hermosa, y suggestiva. Allá anava á despertar l' eco ensopit de la cançó dels avís, ó á esperonetjar la memoria del vell missatge y ferli recordar la glosa antiga y mal apresada; á recullir amorosament les prononciacions innovades y genuines, á apuntar la darrera corrupció bárbara del derrer subdialecte, de la llengua, llengua nada també, en son dia, d' una altra corrupció.

Y així s' anava formant, pòc á pòc, el còr colec-tiu de la nostra nació despèrta, y á la Casa patriarcal espirejavan altra volta les cendres refredades dins del fogar abandonat y tristó.

Després de la cullita de cançons, D. Marián trobava tasca nova per la propaganda del sentiment en la publicació dels codex oblidats ahont está escrita la verdadera historia de nostre ideal y de sa realisació, ahont se congrián, oferintse als esguarts de la ciencia regeneradora, els elements vitals del poble catalá. De sota la pols dels arxius, eixia altra vegada, tal com era, lo Rey Conqueridor, concentració personal y quíntesenciada de nostres elements originaris: d' entre folis mostrejats y venerables, ressorgia l' aparició del cavaller Tirant lo Blanc, com ven-guent á renovar s' antiga protesta de noble bandejat contra les usurpadores tiranies del poder reyal; y revivia sa vida d' amors y de somni l' etèrna com-tesa jove del *Romancer*, Griselda ó Blancafór, Amel-lis ó Mahalta, verdadera filla del Nort, delicada y lleugera, com á esfumada dins boyres y feta sols de núvols ajuntats per l' atzar en divines formes, mos-trant baix del vel blanc de l' ilusió blancors rosades y lluminoses, eixa blancor estimada de nostres pa-geses. Y aquesta es l' ànima de Catalunya, tal com jo la veig ó la pressent, aparició sotil á l' enamorat que la va cercant, cercant ab lo pensament abstret

y evocador, mentres la vista recorre aquelles pági-nes, eternes guardians del pensament y de l' aspi-ració de la raça. Historia tota mitjeval, sens mescla del paganisme vençut ni llevors aportades p'els vents de la moreria.

Era forçosa, per l' expandiment de la nostra re-naxença, la decadencia del cessarisme opriment, romànic, incompatible ab nosaltres, ja que li fone precis acallarnos pera poder triomfar. Tal com avans del renaxement pagànic, doncs, devía apareixer aquesta ànima vaporosa de Catalunya al patriarca Aguiló, en lo retir de sa Biblioteca, quant els ulls bevián sols claror amortida per ombrívols reflectes de pergami, y el pit respirava pols centenaria, y arribavan com á efluvis intellectuals d' aquell ma-gatzém sagrat, veritable diari de memories d' un poble. Les parets s' omplien de caxons, ahont se depositaven, una per una, les notes documentals del futur diccionari, obra magna y capdal del mès-tre; allá anava crexent per instants l' arxíu de nos-tra filologia, ab els mots dictats, á cau d' orella del poeta, per les musses de la parla, acorregudes dels quatre vents de la patria, á dexas, cada una, una partícula més del tresor; allá s' acarumullaven les escales musicals de nostra rica accentuació, d' una melodia sens fi ni estroncament...

Ara, el sentiment s' ha trasmutat en idèa, y el *deu interior*, la emoció que cor-pren y exalta, cre-xent, crexent y passantli l' edat ha anat estudiantse y coneguentse, mesurant ses forces ab freda refle-xió, y espargint per dins soles que fecondin nostres tèrres axutas, la corrent embroncada y destructora de les primeres aspiracions.

El còr ha cedit al cap els dominis ahont era se-nyor absolut; pero per ell no es acabada ni acabarà may la tasca. Falta cridar el *sursum* despertador als cors qu' encara dormen, als cors que demá han d' unir-se per la regeneració total; falta remoure y retornar les voluntats que resten someses. Y això el cap no ho ferà may, porque no pod ferho, porque el pensament y la sensació no 's parlan ni s' entenen. Pero aquí queda vetlant la poesia, la veu dels pri-mers cors que despertaren, que segueix fent resso-nar per les pagesies, encara verges dels ayres de ciu-tat, la cançó taumatúrgica. D' allá ha de sortir, com sempre, la purificació, l' oratge sanitós qu' aportarà la vitalitat nova. Es la hora. La ciutat pateix d' agotament progressiu, y sols els caps presenten l' invasió salvadora d' els còrs individuals, de primi-tiva aspresa, nodrits á la montanya y breçolats p'el vent de les altures.

Lo recort del Mèstre segueix cantantla sempre, exa poesia montanyana, mascle, plena de prome-tències encorajadores...

GABRIEL ALOMAR.

EN SA TOMBA

Nos deyas moltes estones
que 't plauria veure junts
l' arbre que fa les corones
y l' arbre amich dels difunts;

Mes que regarlos caldria
ab regades de recorts,
perqué així se 'ls hi daria
bona sava per ser forts.

En ta tomba temps á vindre
tots dos arbres plantarém:
ta memoria per mantindre
recordante 'ls regarem.

Y vindrà que sa brancada
s' estendrà forta y potent,
purificant l' encontrada,
resguardantla de mal vent.

De ta llosa al cel fent via
anirán pujant, pujant,
y ab sa sombra cada dia
més y més t' abrigarán.

F. BARTRINA.

EL POETA

A la mort de l' Aguiló s' ha estroncat una font viva que tentava com poques la sensualitat estètica dels bons bevedors de poesia. ¡Quins colors, quina força, quina màgica virtut de fer viatjar els esperits p'els regnes de l'ideal, tot llançant familiarment entre els aspectes més senzills de la mare terra! Ses aygues aromàtiques havian nascut en lo cor de Catalunya, pero guaytant per l' ombra homida del nadíu paratje, s' hi reflectia el sol qu' illumina y escalfa totes les raçes.

Poetes mes abundosos n' hi haurá; pero de mes potencia sugestiva, com are diuen, que tegan el do d' engolosir y ferse desitjar ab mes codicia, no 'n coneix altres. Al costat seu, algun poeta de gran reputació, en Balart per exemple, me sembla gris y prosaych. Gran cosa es el clar enteniment, l' habilitat de tallista literari, el privilegi de sentir fonament un dolor humá, pero no basta. Es precis aquell grau d' alucinació que sense fer perdre la tramontana de vista, sense descompondre l' equilibri de les facultats racionals, dona al ensomni el relleu de la veritat y á la veritat l' atractiu del ensomni. Al autor de *Dolores*, home rahonable, massa rahonable per esser gran poeta, li manca l' element *ilusio-*

nista que no cal confondre ab l' element *quimèrich*, el secret prestigios de la raça de prínceps de la fantasia que destrian la realitat suprema de la contingent y casuística y projectan damunt ella l' inefable encis d' un altre mon ahont sols ells tenen entrada.

D' aquesta raça era D. Marián Aguiló, y aquest era, en mon pobre entendre, l' aspecte capital de sa personalitat literaria.

No havian sonat els clarins de la creuada restauradora, y ell ja cercava d' esma, ab ma febrós, el pols de la *morta viva*. Ab la llet als llabis, la presentia y l' estimava abans qu' ella s' adonás de si mateixa. Va obeir irreflexivament á la necessitat imperiosa de cantar en la llengua nadiua, quant encara no 's parlava de catalanisme, perque les ensenyances de la mussa popular, allá, dins les montanyes de Mallorca, foren per ell revelació definitiva de la poética revolucionaria qu' escrigué en son cor d' adolescent, perque avorria per instint els temas convencionals que l' us d' una llengua esterna imposava, divorciant al poeta de l' home y condemnant l' esperit del poeta á *estranyament perpetuo*. Va traduhir en lo ritme viril de ses estrofes, animades, orgàniques, la sorda palpitació del despertar de la patria; y fou dels qui donaren fé de s' existencia, no ab disertacions y racionis, sino llençantse dins les ones del olvit y l' indiferencia seculars, y tornant á la llum ab proves vives de la riquesa sumergida.

Tot per obra y gracia de sa intuició de poeta. L' erudit, el filolech, el coleccionista, fins el patrici, eran components ó derivacions de la personalitat del poeta, qu' á tots, tal volta á pesar seu, los abrigava. Per contemplar y assaborir, no per catalogar, per gola d' artista, no per la freda curiositat del sabi, cassava mots y formes de llenguatge y atresorava preciositats literaries.

Era un romántich á la catalana, situat en la confluencia del mon tradicional y el mon modern; podrian aplicarse á ses inspiracions aquells dos versos de son *Idili casolá*

De lo nou te la bellesa
y el misteri de lo antich.

Mil voltes ens dolíam sos admiradors de que abandonés el conreu de le poesia; y are demanám ab gran desitx que 's publiqui l' aplech de les qu' ha dextat escrites.

JOAN ALCOVER.

* *

Si el cel de la Poesia
encobeyeix sos esclaus;
si al cel de la Gloria hi pujant
els qui estiman l' obra d' art;

si el cel del Bé te cabuda
per tots els homes honrats;
si de tots els cels dels somnis
sols un cel Deu en formà...
¡oh amich meu!, ¡oh artista! ¡oh, Mestre!
à reveura, à Deu siau!

J. L. ESTELRICH.

Palma, VI, 97.

À LA MORT DEL MESTRE EN MARIÁN AGUILÓ

QUAN al davant dels muradals de Troya
el poble més valent se decandia,
li tornaven la forsa y la energia
la paràula y l'exemple de Nestor;
el vell capdill ja no brandava el ferro,
però ab el llamp de sa eloqüent paràula
ressucitava als héroes de la fàula
tornant al poble l'adormit vigor.

Nestor de Catalunya, et contemplàrem
de tres generacions anyorat mestre,
sempre bregant en la sublim palestra
del Ver, del Bó y el Bell alçant l'escut;
cavaller d'un ideal que pochs conexen
la patria nostra se 't mostrà abellida,
y fou per ella l'obra de ta vida,
¡ta obra, que més pochs han conegut!

Poeta y pensador, cor hermosíssim,
encarnares l'ideal de la sabiesa,
y, exégeta suprem de la Bellesa,
ferla assolir fou ton constant anhel;
¡Oh ditxosa missió sobre la terra!
visqueres pera amar, y els bons te ploran,
visqueres per volar, y tots anyoran
al aguiló capdalt que volà al Cel.

Contéplahi fit á fit aquella Essencia
del Be absolut, que ton gran cor nodria
de fé, de veritat y poesia,
y prega pels que lluytan defallint;
tu ja ets atleta que ceneix corona,
prega per tots els que estimes; pensa
que ta missió més gran ara comensa
fent que l'arbre plantat vage florint.

ARTHUR MASRIERA.

Pollensa, 29 Juny 1897.

Sr. D. Narcís Verdager y Callís.

Molt senyor meu:

ME digué D. Tomás Forteza que vosté nos demanava quatre estrofes ó una mica de prosa per un número de LA VEU DE CATALUNYA que te

pensat de publicar en honor del inolvidable Mestre en Marián Aguiló, que ab la seua mort nos ha deixat el cor tot endolat. Versos ja fa estona ferm que no n'he escrits perque es massa evident que Deu no m'hi crida. Ara en prosa, encara que 'm resulti mi-grada y curta, sería una gran ingratitut no rendir homenatge coral á la venerable memoria d'un príncep de nostres lletres tan alt com n' Aguiló. ¿Qué he de dir d'ell que veus més autorisades no hagen dit? ¿Qué he de dir del Patriarca de nostre renaxement; del lírich com pochs n'ha tenguts Espanya; del Mestre de tants d'ingenis capdals qu'enaltexen avuy la nostra literatura; del colector diligentíssim y sapientíssim de les llegendes, rondalles, cançons, glosats, adagis y mots dels antichs reyalmes que constituïan la nacionalitat catalana; del bibliote-cari, del arxiver, del editor y divulgador de tantes obres magistrals de l'edat d'or de nostra llengua, que nanells inflats podrán desconexer però no esborrar de l'història literaria de l'humanitat? ¿Qu'he de dir del cavaller sens por y sens taca de l'estrenua Matrona, de l'altíssima Emperatriu, la gran llengua catalana á ne qui serví y amá com pochs l'haurán servida y amada en tots els sigles que conta d'existencia? ¿Qu'he de dir sino que 'ns toca tenir sempre davant sos gloriosíssims exemples, no dexar may de seguir les seues inmortals petjades, esser indefectiblement sos imitadors fidelíssims en l'amor á la Patria y á la Llengua y á tot lo que les ha fetes y les pot fer grans y glorioses davant Deu y davant los homes?

Tot comanant á Deu l'ànima del egregi Aguiló y dels demás prous que 'ns donaren el capdevant y passàren d'aquest mon al altre, tot seguint per lo camí que 'ns dexaren ubert y reblit d'honor y d'heroysme, lluytém, batallém les grans batalles de la Patria y de la Llengua, sens may parar, ab totes les forces de la nostra ànima, ab seny, ab lo cor net, ab lo pensament alt, ben alt, fins á morir ó alcansar la victòria definitiva.

Seu *in corde Jesu* y en l'amor á la Patria y á la Llengua,

ANTONI M.ª ALCOVER, PRE.

NOTA

A fi de que 'l present número sia per complert dedicat á enaltir les glories d'En Marián Aguiló (E. P. D.), havém cregut convenient suprimir totes les seccions y el folletí. Les notícies més importants les donarém en lo vinent número.